

FRANSA'DA YAŞAYAN TÜRK İŞÇİ ÇOCUKLARININ EĞİTİM SORUNLARI*

Şermin YURDUSEV**

ÖZET

Fransa'da çalışan Türk göçmen işçilerinin çocukları. Anne-babalarının göçüyle sürüklenmiş olan bu çocuklara sunulan gelecek umudu nedir? Bu çocukların Fransız eğitim sistemine uyumları ve bunun gelecekleri üzerindeki etkileri konusunda nasıl bir görünüm ortaya çıkmaktadır?

Bu tez özeti kapsamında, bu konularda bazı bilgiler aktarmaya çalışacağız.

RESUME

Les enfants de travailleurs turcs en France. Quelles sont, alors, les perspectives d'avenir qui s'offriront à ces enfants entrainés par l'immigration de leurs parents? Quels sont les aspects spécifiques de leur adaptation au système scolaire français et leurs conséquences sur le devenir de ces enfants?

Nous comptons fournir, dans le cadre de ce résumé, les éléments de connaissances concernant ces aspects.

Bu çalışmada, Fransa'da yaşayan Türk işçi çocuklarının eğitim sorunlarının nasıl bir tablo ortaya koyduğunu araştırmayı amaç edindik. Kendi toplumuna özgü sosyo-kültürel yapısıyla gelip, Fransa gibi bir ülkede yaşamını kurmaya çalışan bu göçmen grubunda, çocukların eğitimi nasıl biçimleniyor, sorusuna yanıt aradık. Fransa'da yaşayan Türk işçi çocuğu konumunda, bu çocukların eğitiminde ne ölçüde başarı ve gelecek umudu var? Fransa gibi bir ülke eğitimine uyumları için gerekli olan şansa sahipler mi, yoksa sosyal, kültürel ve mesleki alanlarda geri kalmaya mahkum durumda mıdır ... gibi soruların karşılığını bulmak istedik.

Göçmen işçi çocuklarının genel olarak eğitimlerinde önemli ölçüde uyumsuzluk ve başarısızlık çektikleri gözleminden yola çıkarak, bu durumun Türk çocukları özelinde nasıl yansıdığını görmeyi amaçladık.

* Yazarının Fransa'da, Paris-V, Rene Descartes-Sorbonne Üniversitesi'nde Mart 1985 tarihinde tamamladığı tezinin kısa bir özeti.

** Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

Bu çerçevede belirlediğimiz çalışmamızda ele aldığımız inceleme konuları şöyle sıralanabilir:

1- Okul durumu: Türk çocuklarının eğitim durumunun bir profilini oluşturmak. Fransız eğitim sisteminde göçmen Türk çocuklarının durumu nasıl bir tablo ortaya koyuyor? Eu tablo, göçmen işçi çocuklarının geneli için yapılan "başarısızlık" gözlemini ne ölçüde doğrular niteliktedir? Genel gözlemden ayrılan özel çizgiler varsa, hangileridir?

Bu sorular bizi aşağıdaki belli noktalarda bir incelemeye yöneltti:

1-1. Göçmen Türk çocuklarının eğitiminde sınıfta kalma dışındaki nedenlere (göç sırasında okula gidememiş olmak, hazırlık sınıfı vb.) bağlı olarak ortaya çıkan gecikmeler.

1-2. Sınıfta kalma oranı. Öğrenci sayısı, yinelenen sene sayısı, en çok yinelenen sınıf düzeyi...

1-3. Göçmen Türk çocuklarının okulda yönelttikleri öğrenim alanları ve tiplerinin ortaya çıkardığı tablo.

1-4. Göçmen Türk çocuklarının karşılaştıkları eğitim güçlükleri (tip ve derece).

2- Öğrencinin geleceği: Göçmen Türk çocuklarının öğrenimlerinin devamı ve yakın geleceklere ilişkin projeleri (gerçekçi-düşlemci, açık-belirsiz, karamsar-umutlu...).

3- Değişkenlerin incelenmesi: Türk çocuklarının okul durumuna etki eden belli başlı değişkenler.

3-1. Çevresel özellikler:

— Maddi yaşam koşulları: Oturulan bölge, mahalle, ev koşulları, kardeş sayısı vb.

— Kültürel koşullar: Dil, din, tavır ve davranış etkenleri.

Bu belli noktalar çerçevesinde yaptığımız sorgulamadan elde ettiğimiz bilgiler, bize Fransa'da yaşayan Türk işçi çocuklarının eğitim durumunun ortaya koyduğu tabloyu çizmek ve ardından bu duruma ilişkin özelliklerin, değişkenlerin ve açıklayıcı unsurların analizini yapmak olanağı verdi.

ÇALIŞMANIN KATKISI: Göçmen Türk çocukları üzerinde çalışmayı, aşağıdaki nedenlerle gerekli gördük:

— Fransa'da uzun zaman küçük bir grup oluşturan Türklerin, son yıllarda (80 sonrası) yeni göçler ve doğumlarla önemli ölçüde büyüyen bir görünüm kazanması,

— Bu topluluk üzerine, o zamana kadar Fransa'da yapılmış çalışmaların yok denecek kadar az olması,

— Aynı özellikler gösteren bir toplumdan gelmiş bu insanların, diğer göçmen gruplardan ayrılan özel yönlerini tanımak gereğinin giderek artan bir biçimde kendini hissettirmeye başlaması.

ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM: Araştırmamızda bilgi toplama aracı olarak geniş çapta anket yönteminden yararlandık. Öğrenci, veli ve öğretmenlerden (Türk ve Fransız) dört ayrı grup için, üç ayrı tipte hazırlanmış anket formları uyguladık.

Öğrenci örneklem grubu Fransa'nın onbir (11) değişik bölgesinde görev yapan Türk öğretmenlerin yardımıyla, onların sınıflarındaki öğrencilerden ve öğrencilerin velilerinden oluşturuldu.

Fransa'da görevli yüzonüç (113) Türk öğretmen grubu, üçüncü örneklemeimizi, Türk öğrencilerin yoğun olduğu okullarda, Türk öğrenci okutmuş olan otuziki (32) Fransız öğretmen ise, dördüncü örneklemeimizi oluşturdu.

Verilerin değerlendirilmesi, bilgi-işlem yoluyla gerçekleştirildi.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI: Araştırmamızdan ortaya çıkan sonuçlar, özet halinde şöyle sıralanabilir:

I. Örneklemeimizin yansıttığı, öğrencilerin öğrenim durumuna ilişkin bazı özellikler:

1- Öğrencilerin yarısından çoğu (% 56) Türkiye'nin büyük bir şehrinde bir geçiş yaşamaksızın, direk olarak kırsal ortamdan Fransa'ya gelmiş durumdalar.

2- Çoğunun Fransa'ya gelişi, okula başladıktan sonraki bir yaşta gerçekleşmiş (% 72'si 7-12 yaş arasında, yani ortalama üç yıl boyunca Türkiye'de okuduktan sonra). Geç bir yaşa kadar küçük bir köy ortamında ve oranın çok kısıtlı eğitim koşullarında yaşadıkten sonra birden bire kendini Fransa gibi gelişmiş bir ülkenin çok değişik ortamında bulan bu çocukların başarı şansının çok yüksek olmayaçağı açıktır.

3- Çocukların Fransa'da buldukları yaşam koşulları iyi bir eğitim için çok elverişli görünmemektedir. Baba, genellikle az ödenen, nitelsiz işçi statüsündedir. En iyi durumda, aile, yabancıları Fransızlardan soyutlayan toplu konutlarda oturmaktadır. Türkiye'dekinin tersine, ülkede azınlığı oluşturan bir sosyo-ekonomik katmanda yer aldıklarını gören çocuklar, bu konumda kendilerini diğerlerinden farklı, toplumun dışına itilmiş ve ayak uydurabilme gücünden yoksun hissetmektedirler.

II. Geçmişteki durumlarının ve Fransa'da da kurtulamadıkları düşük yaşam koşullarının, bu çocukların öğrenimdeki başarıları üzerine ancak olumsuz etkisi olmaktadır. Bu durum özetle şöyle tanımlanabilir:

1- Öğrencilerin % 45'i öğrenimlerinin ilk yılını Fransızca öğrenime ayırmak zorunda kalmıştır.

2- Sadece % 26'lık bir grup, özel göçmen sınıflarından (classes d'accueil) yararlanabilmiş, % 37'lik bir grup, bu sınıfların yetersizliği nedeniyle, normal öğretim sınıflarına gönderilmiş durumdadır. Fransızca öğrenme gereği, çocukların öğreniminde daha baştan bir yıllık gecikme yaratmaktadır. Özel sınıflardan yararlanamayan çocukların durumu ise, daha ağırdır. Hiç Fransızca bilmeden normal sınıflara gönderilen bu çocuklar, diğerlerine ayak uydurmada güçlük çektiklerinden, genellikle sınıfta kalmakta ve daha öğrenimlerinin başında, iki yıl yitirmektedirler.

3- Fransızca öğrenimine ayrılan ilk yıldan sonra, okula Türkiye'de başlamış olan öğrencilerin % 68'i Fransa'daki öğrenimlerine, düzeylerinin genellikle bir sınıf aşığından başlatılmış durumdadır.

4- Sonuç olarak, öğrenimlerine Türkiye'de başladıktan sonra Fransa'ya gelen öğrencilerin çoğunluğu, daha başlangıçta, otomatik olarak, en az iki yıllık bir sene kaybına uğramaktalar (Bir yıl dil öğreniminden sonra, bir yıl da öğrenime genellikle bir alt sınıftan başlatıldıklarından ötürü).

5- Bu gecikmeler çocukları daha başlangıçta bir umutsuzluğa düşürmekte ve bu durum yeni sene kayıplarına yol açabilmektedir. Nitekim, örneklemimizdeki öğrenciler arasında sınıta kalma oranı % 34,7 gibi yüksek bir rakamda belirlenmiştir (Fransız öğrencilerin yaklaşık iki katı oranında).

Bu koşullarda çok az sayıda öğrenci yaşlarına uygun öğrenim düzeyinde bulunmaktadır. Büyük ölçüde başarı ve yaş etkenine göre yöneltilecek olan bu çocuklar için bu durumun olumsuz etkisi büyük olacaktır. Öğrenimi üç yıl gecikmeye uğramış bir Türk işçi çocuğunun okul geleceği, bir tek yaş etkeni yüzünden, yöneltme komisyonunda şöyle belirlenebilir: Onaltı yaşında noktalanacak olan ve genellikle işsizliğe aday hazırlayan kısa bir meslek öğretimi.

Bütün bu sonuçlardan ortaya çıktığına göre, Fransa'daki Türk işçi çocuklarının durumu, diğer göçmen gruplarınınkinden daha iyi bir görünüm ortaya koymaktadır. Yugoslav, İtalyan ve İspanyollara göre, Türk çocukları Avrupa kültürüne oldukça yabancı bir ortamdan gelmek ve henüz kısa bir süreden beri Fransa'da olmaktan ötürü, daha elverişsiz bir konumda görünmektedirler.

III. Öğrencilerin, içinde buldukları durumdan yola çıkarak, öğrenimlerinin devamı ve sonrası konusunda oluşturdukları projeler ise, şu özellikleri göstermektedir:

1- Büyük çoğunluk yüksek öğrenim yapmak arzusu ortaya koymakla birlikte, gerçek projeleri sözkonusu olduğunda, kendilerini lise düzeyinin altında yer alan bir meslek okuluna yerleştirmektedirler.

2- Türkiye'de yaşayan aynı sosyal katmandan olan öğrencilerinkile karşılaştırıldığında, meslek özelemlerinin daha düşük düzeyde olduğu gözlenmektedir (Grupun % 44'ü meslek geleceğini küçük iş sahibi veya işçi grubu içinde görmekte, yalnızca % 26'sı yüksek düzeyde mesleklerden birinde yer alabileceğini düşünmektedir).

3- Öğrencilerin büyük çoğunluğu, Türkiye'ye ve oraya dönme düşüncesine çok bağlı görünmektedirler. Bu bağlılık, içinde buldukları toplumdaki yaşam koşullarını zor ve oradaki geleceklerini güvencesiz bulmaları sonucu gösterdikleri bir tepki olarak düşünülebilir.

Öte yandan Fransa'da kalma düşüncesinin gelir ve eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarında daha ağır bastığı gözlenmektedir. Örneklemimizde yer alan beş terzi ve üç öğrenci-işçi çocuğunun tavrı bu yönde belirgin bir farklılık sergilemektedir.

IV. Öğrencilerin okul başarısını engelleyen en önemli etkenler olarak, aşağıdaki birkaç nokta sıralanabilir:

1- Kişilik özellikleri içinde, öğrencinin cinsiyeti ve kökeni (kır-şehir) önemli etkenler olarak ortaya çıkmamaktadır. Buna karşılık, Fransa'ya geç gelişin okul başarısı üzerinde olumsuz rol oynadığı görülmektedir.

Fransa'ya geç (Türkiye'de okula başladıktan sonra) gelen çocukların Fransızca öğrenmeleri, büyük zorlanmalara ve sene kaybına yol açan bir etken olarak ortaya çıkıyor. Bunun yanı sıra öğrencinin Türkiye'de (köyde) aldığı eğitimin yetersizliği ve bunu gidermek konusunda aile desteğinden yoksun olması gibi etkenler de ağırlığını hissettirmekte.

2- Ailenin eğitim düzeyinin düşük olması, çocuklarının eğitimi için gereken parasal ve tutumsal (ayrı bir çalışma odası, ödevlerini hazırlamada yardım...) desteği

gösterememeleri, çocuklarının kısa yoldan bir meslek edinmesi yönündeki eğilimleri, gibi belli bir sosyal grubu etkileyen olguların da, öğrencilerin başarısında olumsuz olduğu gözlenmektedir.

Öte yandan, büyük ölçüde uyumsuzluk çeken anne-babanın içe kapalı ve geleceklere sıkı sıkıya bağlı biçimde yaşamaları ve çocuklarına da bu yönde baskı yapmaları, çocuğu iki kültür arasında bırakan önemli bir sorun durum ortaya çıkarıyor (Kuran kursları, sıkı disiplin, kız çocuklar üzerine fazla baskı...).

3- Fransız eğitim sisteminin, çocukların okul durumu üzerine etkileri konusunda ise, şu gözlemler sıralanabilir:

Fransa'da okul, başka birçok ülkede olduğu gibi, öğrencinin tek bir kültür kabılı içinde eritilerek yapılanmasını öngören bir yapı göstermektedir. Bu yönüyle, amaçları, yöntemleri, içeriğiyle... orta veya onun üstündeki sosyal katmanlarda yer alan, önemli bir sağlık, kişilik veya aile sorunu olmayan... belli bir problemsiz öğrenci tipine yönelik olduğu gözlenmektedir. Bu yönleriyle, Fransız eğitim sisteminin, bu ülkeye ekonomik nedenlerle ve kendi değişik bir sürü kültürel özelliğini de taşıyarak gelen göçmen işçi çocuğunun durumuna uymadığı ortadadır. Bu çocuklarda, sistemin normlarına uymayan birçok yön, bir dengesizlik ve olumsuzluk unsuru ve de bu çocukların başarısızlık ölçüsü olarak yorumlanmaktadır.